

BIJDRAGE TOT DE KENNIS VAN *ELAPHE SCHRENCKI*
(STRAUCH, 1873).

Door: Klaus-Dieter Schulz, Tannenweg 25, 5102
Würselen/Bardenberg, Duitsland.

Inhoud: Inleiding - Beschrijving - Verspreiding -
Leefwijze - Rectificatie - Opmerkingen
over de verzorging - Literatuur.

INLEIDING

Toen een jaar of vijftien geleden de eerste grote importzendingen van de 'Amoerslang' naar West-Europa kwamen, behoorde dit fraaie dier al snel tot de meest begeerde Aziatische slangen. In het bijzonder het feit dat hij verhoudingsgewijs eenvoudig te houden en te kweken is, maakt hem tot geliefde terrariumslang. Helaas verschenen er tot nu toe in de Westeuropese vakliteratuur maar weinig verslagen over de herkomst, de verbreiding en de taxonomie ervan. In oudere, overwegend niet-Europese literatuur wordt *Elaphe schrencki* zeer vaak behandeld. Bestudering van deze literatuur en die van recenter datum maakt duidelijk dat deze Colubride niet een slechts beperkte verspreiding heeft in het zuidoostelijke deel van de USSR en in Noord-China, maar dat het verspreidingsgebied daarentegen aanmerkelijk groter is dan tot nu toe werd aangenomen.

BESCHRIJVING

Er worden twee ondersoorten onderscheiden:

1. *Elaphe schrencki schrencki*;
 2. *Elaphe schrencki anomala* (Boulenger, 1916).
- De in de tabel opgenomen beschrijving is enigszins veranderd overgenomen uit Ji Daming e.a., 1985.

Tabel 1: tekening- en kleurkenmerken van volwassen dieren

	<i>E. s. anomala</i>	<i>E. s. schrencki</i>
rugkleur	geelachtig bruin of grijsachtig	donkerbruin tot lakzwart
dwarsbanden	onregelmatig; geel of lichtgrijs; 2-4 schubben breed	regelmatig; gelig wit of helgeel; 1-3 schubben breed
aantal dwarsbanden	21-25 op het achterlichaam en de staart	22-28 van nek tot staart
tussenruimte tussen banden	ongeveer 4-5 schubbreedten	duidelijk 8-12 schubben breed
kleur van de lipschilden	geelwit tot geel met een vage zwarte rand	geelwit tot geel met een duidelijke zwarte rand
kleur van de buikzijde	kop geel, buik crèmekleurig, staart geel (maar variabel)	kop geel, buik en staart geelwit tot geel
buikvlekken	onduidelijk of geheel afwezig	duidelijke zwarte vlekken

Door het grote verspreidingsgebied van deze soort zijn er nogal eens verschillen in tekening en kleur. Zo zouden volgens de beschrijving van Ji Daming e.a., 1985, de Noordchinese exemplaren van *Elaphe schrencki schrencki* een donkerbruine, en exemplaren uit het gebied ten noorden van de Amoerrivier een zwarte grondkleur hebben. Omdat ik helaas niet de beschikking had over dieren uit Noord-China, kan ik hier verder geen uitspraken

Foto 1. *Elaphe schrencki schrencki*, U.S.S.R. Foto: Klaus-Dieter Schulz.

Foto 2. *Elaphe schrencki schrencki*, yellow phase. Foto: Klaus-Dieter Schulz.

over doen.

Bij de Russische vorm kunnen echter ook enige variaties voorkomen, zoals uniform zwarte (melanistische) dieren, terwijl er zowel dieren met duidelijk gele als met vuilgrijze dwarsbanden te vinden zijn.

Hetzelfde geldt ook voor *Elaphe schrencki anomala*. Ook deze ondersoort blijkt zeer variabel te zijn. Zo kunnen er zowel exemplaren zijn met duidelijke dwarsbanden over het hele lichaam als exemplaren die alleen op het achterste derde deel van het lichaam onduidelijke dwarsbanden vertonen. Maar ook de grondkleur is net als bij de nominaatvorm zeer veranderlijk. Maki, 1931 onderscheidt zelfs twee kleurvariëteiten bij *Elaphe schrencki anomala*:

1. de normale variëteit: de bovenkant olijfkleurig ('isabella!') met donkere banden op de achterste lichaamshelft, die naar de nek toe bleker worden; lipschilden 'pale' met grijze randen; buikzijde bleekgeel met onduidelijke vlekken;
2. de lichte variëteit: bleek geel/olijfkleurig aan de bovenzijde, met onduidelijke dwarsbanden over de rug op de achterste lichaamshelft; buikzijde witachtig; lipschilden 'pale'.

Tabel 2: beschubbingskenmerken van de ondersoorten

	<i>E. s. anomala</i>	<i>E. s. schrencki</i>
dorsalen	23-23-19 soms 22-22-19	23-23-19 soms 22-22-19
ventralen	207-225	209-223
subcaudalen	64-72	55-71
supralabialen	7-8, normaal 8	7-8, normaal 8
sublabialen	9-11	9-11

Het kleurpatroon van jonge, pas vervelde dieren is bij beide ondersoorten nagenoeg hetzelfde. Bij

nauwkeurige vergelijking van de jonge slangen kan men wel kleine verschillen in kleur en patroon vinden, maar die zijn te gering en te onregelmatig om als onderlinge verschillen in ondersoort op te voeren. Pas na verdere groei en beginnende omkleuring kunnen beide ondersoorten duidelijk van elkaar worden onderscheiden.

Samenvattend kan men vaststellen dat beide ondersoorten wat kleur betreft sterk van elkaar verschillen, maar dat in de beschubbingsdiagnose geen duidelijke verschillen zijn vast te stellen. De nominaatvorm wordt met ongeveer 150 cm als volwassen beschouwd en blijft verhoudingsgewijs slank.

Elaphe schrencki anomala bereikt daarentegen een grootte tot 200 cm en meer, en wordt duidelijk forser. Een richtlijn kan men echter ook hiervoor niet geven, omdat ook bij *Elaphe schrencki schrencki* al recordgrootten van 200 cm gemeld zijn (Entzeroth, pers. med.). Het tot nu toe grootste exemplaar van *Elaphe schrencki anomala* is 250 cm lang (O. Shiu, schr. med).

VERSPREIDING

a. *Elaphe schrencki schrencki*

Volgens Nikolski (1916), komt de nominaatvorm voor in de USSR ten oosten van het Amoergebied bij Chabarowsk, alsook westelijk tot het Chingangebergte. Vandaar strekt het verspreidingsgebied zich uit tot Mandsjoerije (Noord-oost-China). In de volgende Chinese provincies werden exemplaren aangetroffen: Jilin, Heilongjian, alsook het Quingyuanareaal van Liaoning (Ji Daming e.a., 1985).

b. *Elaphe schrencki anomala*

De ondersoort 'anomala' komt voor in zuidelijk Mandsjoerije, zuidoostelijk tot het Koreaanse schiereiland en in China zuidwaarts tot de

Foto 3. *Elaphe schrencki anomala*, N. China. Foto: C.A.P. van Riel.

Foto 4. *Elaphe schrencki anomala*, Jiangsu-Province China. Foto: Klaus-Dieter Schulz.

Jangtsekiang-rivier. Ji Daming e.a., 1985 geven als verspreidingsgebied de Chinese provincies Liaoning, Binnen-Mongolië, Hebei, Shangdong, Shanxi en Jiangsu aan. Volgens een recenter werk, Tian Wanshu e.a., 1986, kunnen nog twee andere provincies vermeld worden, namelijk Anhui en Hunan. Ma Jifan & Zong Yu, 1984 beschrijven drie exemplaren van *Elaphe schrencki anomala* (*Elaphe maculata*) uit de provincie Dinghai-Zhejiang (Zuid-China).

Op grond van deze nieuwe vondsten valt te vermoeden dat *Elaphe schrencki anomala* nog in andere Zuidchinese provincies voorkomt, bijvoorbeeld in Hubei en Jiangxi.

LEEFWIJZE

Over de leefwijze van beide ondersoorten in de natuur is tot nu toe weinig bekend. Petzold, 1976 vermeldt over *Elaphe schrencki schrencki* dat deze in bos- en kreupelhoutlandschappen voorkomt tot op 2000 m hoogte. Volgens dezelfde auteur houdt het dier zich bij voorkeur op onder wortelstronken. Bovendien zou het bij gevaar vaak omhoog de bomen in vluchten.

Trutnau, 1979 geeft in zijn beschrijving zelfs hoogten op van 3000 m als uiterste verspreidingsgebied, wat ik persoonlijk echter voor ietwat overdreven houd. Dixon, 1956 vond *Elaphe schrencki anomala* in westelijk centraal-Korea vaak in de nabijheid van water, terwijl Shannon, 1956 deze slang juist alleen in droge biotopen waarnam. Als voornaamste voedsel komen kleine knaagdieren, vogels en hun eieren in aanmerking. In het bijzonder de nominaatvorm schijnt, als men op grond van terrariumwaarnemingen tenminste conclusies kan trekken over het natuurlijke gedrag, een uitgesproken nestrover te zijn: zijn voorliefde voor nestjonge vogels, eieren en jonge muizen wijst

Foto 5. *Elaphe schrencki anomala*, yellow phase, Jiangsu-Province, China. Foto: Klaus-Dieter Schulz.

Foto 6. *Elaphe schrencki anomala*, juv., Jiangsu-Province, China. Foto: Klaus-Dieter Schulz.

hier ongetwijfeld op. Pope, 1935 vond een rat in de maag van een *Elaphe schrencki anomala*.

RECTIFICATIE

Toen ik het in 1984 door Ma Jufan en Zong Yu over een nieuwe Chinese soort van het geslacht *Elaphe* (*Elaphe maculata*) gepubliceerde werk vergeleek met mij ter beschikking staande beschrijvingen van *Elaphe schrencki anomala*, viel mij op dat het hierbij moest gaan om een foutieve beschrijving. Mogelijkerwijze was de auteurs het bestaan van een tweede ondersoort niet bekend (?).

De beschrijving van *Elaphe maculata* was gebaseerd op twee volwassen dieren uit de provincie Dafeng-Jiangsu, alsmede op drie juveniele exemplaren uit de provincie Dinghai-Zhejiang. De totale diagnose luidde:

dorsale schubben: 23-23-19;

ventrale schubben: 212-224;

subcaudalen: 64-71;

kleur en tekening: 30-36+10-12 bruinzwarte, schuin staande vlekken op het lichaam en de staart.

De vijf exemplaren bevinden zich in het Shanghai Museum of Natural History onder de nummers SMNH 831X901, 831X902 en SMNH 83VI601.

We hebben de beschubbingsdiagnose van beide soorten vergeleken. Bovendien hebben we de twee afgedrukte foto's van een volwassen en van een juveniel exemplaar van *Elaphe maculata* vergeleken met verscheidene levende exemplaren van *Elaphe schrencki anomala* (2 juveniel en 4 volwassen) uit hetzelfde gebied (de provincie Jiangsu). Daarbij konden geen verschillen tussen beide soorten worden vastgesteld.

In het genoemde werk van Ma Jufan en Zong Yu wordt niet aangegeven hoe beide soorten van elkaar zouden kunnen worden onderscheiden. De conclusie is dat de indeling van *Elaphe schrencki anomala* niet

gerechtvaardigd kan worden.

OPMERKINGEN OVER DE VERZORGING

Beide ondersoorten zijn gemakkelijk te houden als het terrarium groot genoeg is. Wildvangdieren moeten in elk geval tegen wormen behandeld worden, omdat ze meestal met nematoden en cestoden besmet zijn.

De inrichting van het terrarium kan bestaan uit enige klimtakken en een stuk kurkschors als schuilplaats. Belangrijk is een ruime waterbak die zowel dient om eruit te drinken als om erin te baden. Vooral als het zomers warm is, of na het eten, liggen mijn dieren graag in de waterbak.

De temperatuur waarbij de dieren gehouden worden, dient overdag tussen 20 en 28°C te liggen.

's Nachts mag de temperatuur gerust beneden de 20°C dalen. Regelmatig (dagelijks) sproeien is aan te bevelen, maar niet beslist noodzakelijk.

De nominaatvorm went in vergelijking met andere slangen zeer snel aan het terrariumleven en is na enige tijd in het geheel niet bang meer. Verdedigingsbeten zijn alleen van pas gevangen dieren bekend, evenals het trillen met de staartpunt bij verstoring. In vergelijking met andere *Elaphe*-soorten, die in meerdere of mindere mate inactief zijn, is *Elaphe schrencki schrencki* vaak zeer levendig en kruipt urenlang door het terrarium.

Als prooi worden laboratoriummuizen zowel levend als dood aangenomen. Een voorliefde toont deze slang voor kleine (nestjonge) muizen, alsook voor kleine vogeleieren (Schulz, 1985). *Elaphe schrencki schrencki* bezit een zeer snelle stofwisseling, waardoor afhankelijk van de temperatuur al na vierentwintig uur de eerste ontlasting uitgescheiden wordt. In verband hiermee mag men niet te weinig voedsel aanbieden. Een volwassen slang eet gemiddeld zes tot acht muizen per maand.

Het is al verscheidene malen gelukt met deze slang in gevangenschap te kweken. Na de winterrust van drie maanden (bij 10°C) paren de dieren meestal in maart of april, en leggen na een korte draagtijd 6 tot 12 eieren. Bij een broedtemperatuur van 25 tot 30°C komen de jongen na 35 tot 55 dagen uit. De jongen zijn probleemloos met naakte nestmuizen op te kweken. Na ongeveer drie jaar, maar vaak ook al eerder, zijn de dieren geslachtsrijp.

Elaphe schrencki anomala wordt in tegenstelling tot *Elaphe schrencki schrencki* nog niet vaak in het terrarium gehouden, en geldt vooralsnog als zeer zeldzaam. Vergeleken met de nominaatvorm gedraagt *Elaphe schrencki anomala* zich bij mij verhoudingsgewijs schuw. Als ze benaderd wordt, verdedigt ze zich vaak door heftig te bijten. Over het geheel genomen is ook deze slang echter relatief eenvoudig te houden en wat verzorging betreft te vergelijken met de nominaatvorm.

Gegevens over een eventuele nakweek met *Elaphe schrencki anomala* zijn mij niet bekend. In de natuur vertoont deze ondersoort echter dezelfde voortplantingsbiologie als de nominaatvorm, en legt ze in juli of augustus 6 tot 17 eieren (Ji Daming e.a., 1985).

LITERATUUR

- Dixon, J.R., 1956. A Collection of Amphibians and Reptiles from West Central Korea. *Herpetologica* 12 (1): 50-56.
- Ji Daming, Chang Wanxia, Wen Shisheng, Liu Mingyu, Qin Yoating, Zhou Yufeng, 1985. Studies on *Elaphe schrencki* of China. *Acta Herpetl. Sinica* 4 (3): 239-246.
- Maki, M., 1931. Monograph of the Snakes in Japan. Dai-Ichi Shobo, Tokio.
- Ma Jifan & Zong Yu, 1984. A New Species of the

Genus *Elaphe* - *Elaphe maculata*. Acta Herpetol. Sinica 3 (3): 59-60.

Nikolski, A.M., 1916. Fauna of Russia and Adjacent Countries. Reptiles, Vol. II. Ophidia. Israel Progr. for Sc. Translations. Jerusalem.

Petzold, H.G., 1976. *Elaphe schrencki* (Strauch, 1873), Amurnatter. AT-Terrarienlex. 23 (2): 7.

Pope, C.H., 1935. The Reptiles of China. Nat. Hist. Cent. Asia, 10: 1-604.

Schulz, K.D., 1985. Die hinterasiatischen Kletternatern der Gattung *Elaphe*. Teil III. *Elaphe schrencki* (Strauch, 1873). Sauria 7 (4): 3-6. Berlin/W.

Shannon, F.A., 1956. The Reptiles and Amphibians of Korea. Herpetologica 12: 22-49.

Tian Wanshu, Jiang Yoaming - Wu Guanfu, Hu Qixiong, Zhao Ermi, Huang Qingyun, 1986. Feldführer der chinesischen Amphibien und Reptilien (in chinesisches), 1-164.

Trutnau, L., 1979. Schlangen im Terrarium. Band 1, Ungiftige Schlangen. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart.

Vertaling: Ton Steehouder